

سوال نمبر 2

منیر نیازی دی اپنے ہم عصر
شاعران قوں و لہری شاعری

ایک دہائی کے عرصہ میں

منیر نیازی جدید و پنجابی شاعری وچ ۱ موضوع تے
اسلوب دے حوالے نال اپنے ہم عصر شاعران قوں و لہری
شاعری کردے نیں۔ ادا ۱۹۲۸ء قوں فتح محمد خان دے گھر
پوشپور پور وچ جمے۔ ونڈ قوں بعد انہاں دا خاندان ساہیوال
ایٹریا لچھ عرصہ پاکستان بنیوی وچ لہری لکیتی۔ فیر
چھوڑے ادبی کام کار لکیتا۔ انہاں نے اردو تے پنجابی دس زبانوں
وچ شاعری لکیتی اے۔

اردو وچ انہاں دے کجھ کلام

(i) تیر ہوا وے اور تنہا چھوڑ

(ii) مارا منیر

(iii) دو شمعوں کے درمیان ایک شہ

پنجابی وچ انہاں دے کجھ کلام

(i) سفر دی رات

(ii) چار چب چیراں

(iii) رستہ دس دس تارے

انہاں نے 2007ء کو جی جی ہاؤس لاہور میں

~~گل کلام~~ ~~گل کلام~~ ~~گل کلام~~
گل کلام دا ویروا

ایکھاٹیت دا شاعر

ایکھاٹیت پرانی شاعری دی اتہ قسم

۱۔ دا ناں ۲۔ ایس ویج کچھ اشار دیے جانے نیہ تے پڑھت
والا اوس اشاریاں دی مدد دوں موضوع دا دونگا مشاہدہ کردا رہ
منیر نیپاری نے معاشرے دے درندہ صفت لاکھاں نوں
بیان کرن لے ڈرتے خوف دیاں علامتاں درتیاں نیہ - انہاں
نے اپنی شاعری ویج سیر، چیتے، چڑیاں، دینا تے بدردھاں
جیسے الفاظ نیری ~~والا~~ لکھاں لکھی جھوٹے، نیہ

انہاں نے ہر صنف دی ونڈے حالات نوں اپنی نظم
"آر پئی رات" وچ لکھ دیاں نیہ، ایچ جی جی
"گھر دیاں لنداں اتے دس چھٹاں لال بھوار دیاں
آدھی رات لائے سرن دنیا چنیف مار دیاں

نرگسیت پسندی

۴ سن فی کڑیے

۵ رنگاں دی پڑیے

۶ میں کڑ جاواں گا

۷ مڑے نیں آواں گا

۸ فریختا نیں گی

۹ روئے بلا نیں گی

۱۰ فیرونی نیں آواں گا

۱۱ اچے آسمان دا

۱۲ دور دور رہواں گا

۱۳ تے تیتوں کڑ فاواں گا

۱۴

لوں لیتاں دا رنگ

۱۵ دد پیر انا راں دے

۱۶

کلام وچ رومانی احساس

۱۷ اچیاں مکاواں دیاں اُنیلکیاں باریاں نیں

۱۸ ران دے شکاریاں نے ذلفاں کھلاکیاں نیں

۱۹ رہندا اے زمین اتے چن نال یاریاں نیں

۲۰ دل جو ایمان دیاں کھیاں اڈاریاں نیں

دور تے وچھوڑے دا احساس

کچھ اونجی وی راہوں اُنکھیاں سن
 لوجی محل وچ غماں دا طوق وی سی
 کچھ پتھر دے لہن وی ظلم سن
 کچھ سناں مرن دا شوق وی سی

فنی خوبیاں

1) تشبیہاں تے استعاریاں دا ورتاؤ:-

۱) مٹھڑا پھل کلاب دا

تے چائن ورئی اکھ

بدل پیت و ساکھ دا

الین کٹری دی تگ دلاکھ

2) سادہ آسان پنجابی زبان دا ورتاؤ

۱) آپر قہر خدا دا

پیٹاں ککھ بلاوں

سب ککھ راہوں تے سوکھ لہتی

کیرے پاسے جاہن

نظمیں و ج غزلان دادا رائے

جہاں سے ایسا منیر نہاڑی نے لکھا غزلان دی
 بکر "ج" کی پنجابی نظمیں آگیاں ہیں
 ایسے ادیبان دی شاعری دی اہم خوبی
 - 21 -

ملکی گل

منیر نہاڑی ان کے احساس شاعرانہ
 ادیبان نے اپنی شاعری دے ذریعہ لاکھوں غزلیں
 لکھا یا 21- ادیبان نے ان پر پنجابی ثقافت کا
 محبت کا اظہار کیا 21 نے دوجے پاس ہینڈے حالات
 کی دسے ہیں

بقول بانو قدسیہ

"منیر نہاڑی کی شاعری ذریعہ صوف
 کی شاعری ہیں 21- ایسے دے ذریعہ
 ادیبان نے لاکھوں نوں آکھیاں لکھایا 21-

سوال نمبر 3

شاعر حسین دیاں کاغیاں دا فکری
۷ فنی ویرا

شاعر حسین دے کلام فون کاغیاں کہندے نیہ
کاغیاں کافی دی جمعے ۲۱ - ۲۱ ۷۷ عربی زبان
دے لفظ کافی دون بنایا گیا ۲۱ - ایہں دا معنی
۱ ۷۷ ہونا ، مکمل ہونا ، لا ہونا ہونا
ہونا

ادب و ج کافی ^{اوس} کلا فون کہندے نیہ جڑا ادبی فوہیاں
نال مکمل ۲۷

پنجابی ادب و ج ایہں فون مراد ادب کلام ۲۱
جڑا موسیقی دے نال گایا جا سکے

شاعر حسین

شاعر حسین بابا فرید دے لہو
پنجابی دے دے دے شاعر نیہ - اوہیاں
دیاں صفیات کاغیاں ملائی نظام بہت مشہور
نیہ -

ادب ۱۵۴۹ فون اہل و عیال - اوہیلان دا
 اصل نام حسین ۲ والا دا نان عثمان سیج
 مڈلی قلم اہل دی صیت دے امام مولی
 البکر کولان حاصل آئی - فیر حضرت ہلال دریای
 دی بیت کریم صوفیہ اکبر فیر صوفیہ قادریہ
 وچ شامل ہوئے - اوہیلان دا منار باغبان پورا اہل و عیال

نظری فوہیاں

۱) شاعر حسین دا علامتی رنگ
 صوفی بزرگ لور ظاہری
 دکھاوے ۲ ریکی دی مقامات کرادے نیں - اوہیلان فون
 فیری وچ لڑت لہی ۱-۲ - اے رنگ انسان فون دنیاں فون رب لہی

۲) شاعر حسین دا علامتی نظام
 صوفی بزرگ لور اپنی شاعری
 وچ غیر صوبہ الفظ استعمال نہیں کردے - الہی دی بجائے اوت
 لہی کھلے ماحول دیاں علامتاں پر رنگ دندے نیں -

(3) وحدت وجود دا درس

• ربا میرے حال دا محرم فون
 اندر فون، باہر فون روم روم وچ فون

(6) مخلص کامل مر شد دی لاڑ
ہے کسے حسین فقیر سائیں دا
گرو تون ، بل بل جائیں

(7) غرور نہ تیکر دی نندیا

ہے جود تیکر ، پکڑ طیبی
کو کہیں دانائی
کسے حسین فقیر نمانا
ہر دم سائیں سائیں

(8) بے عمل بادشاہ دی نندیا

ہے کچھ کہیں دی دے گھوڑے ، حسنی صند کہیں دا 21 دان
کہاں گڈ ملا ، کہاں گڈ قافی ، کہاں گڈ آنگن ہزار

(9) ملام وچ دھایہ انراز

ہے نی ہتھانوں رب نہ بلی
دعا فقیران دی ایسا
رب نہ بلی ہور سب کچھ بلی
رب نہ بلیاں جیھا

(3)

صوفیانہ کلام دج لات دا ستار دا بیان

نی ماہ کھیڑیاں دی گل نہ آکھ
 را بخت میا را بخت دی
 کھیڑیاں لٹ کوڈی جھار
 لٹ جانہ پیر کمی
 پیر دا وار چات
 ایسے حسین فقیر سائیں دا
 حان دا رہ آپ

فنی خوبیاں

دا کافیاں دے بانی

شاہ حسین پنجابی ادب وچ کافیاں

دے بانی سن۔ ایس تو پہلاں کافیاں ہندی زبان وچ

لکھیاں جا پندیاں سن

دا تانیہ دا صفہ

پنجابی وچ کوئی وی شاعر یا

حمد کی نال مشروع ۳۷۷ آئے ادبیاں دا مطلب

پنجابی زبان وچ تین وچ تھوڑے پہلا آپ فن

محور نال تھیو دینا ۲ - دوچ وید محور رحمت

۱۷ اور تھیو وچ محور معصوم ۲۱ -

(۳) پنجابی تہذیبیان نے استعاریاں دا لہجہ تیار کیا

پچی و انگلیوں میں بیٹی شرافان
 را بکھن دے پکھے 'بیج' دے
 ندیاں پار سبک دا ٹھانہ
 گنا قول ضروری جان

مکدی نقل :-

شاہ حسین ادہ درویش شاعر نہیں
 جہاں دی زبان و چون نکالان والا ات ات لفظ
 حقیقت دے صہ صہ رنگ و بیج تیار ہوا
 ادنیان نے اخلاق، فلسفہ و خدا کے انسان
 نال تعلق نون اپنی شامی دے ذریعہ بیان لیا

یہاں تہذیب

پنجابی ادب دی کہانی

پنجابی ادب وچ کہانی نے ایک مضبوطی یا وقار روایت قائم
کیتی ۱۔ پنجابی کہانی کسی ایک خط یا مکہ تک محدود نہیں بلکہ
پورے پنجابی سماج دی مشترکہ تہذیب، تاریخ تے
اجتماعی شعور دی نمائندہ ہے۔
پنجابی کہانی وچ انسان دی زندگی، اُس دے
دکھ سکھ، سماجی نا انصافیاں، محبت، جدوجہد تے اخلاقی
اقدار نوں حقیقت پسندانہ انداز وچ بیان
کیتا جیڑھ جانتا ۲۔

پاکستان دے پنجابی افسانہ نگار تے ادیبان
دیان کہانیاں

① شفقت تنویر

شفقت تنویر پلٹھنا پنجابی
کہانیاں دا مضبوط ناں منے جاندے نیں۔
ادیبان دیان کہانیاں دیہی پنجاب دی ثقافت،
رسم و رواج تے انسانی رشتیاں نوں اجاڑ کر دیان
۲۔ ادیبان دی مشہور کہانی "سار و سج" پنجاب ۱۲

(2) عبد اللہ حسین

عبد اللہ حسین نے پنجابی کے اردو
وجہ اخلاقیات کو نہیں۔ ادیبانِ دیار پنجابی کہانیاں
سماجی تضادات کے امتحان دی اعلیٰ تشریح نقد بیان
کردیاں ہیں۔ انہماں دی مشہور کہانی "اجنبی شہر" ہے

(3) مسرور انور

مسرور انور دیار پنجابی کہانیاں ویسی
مہارت، انسانان دے مسائل کے معاشرتی نا انصافی
دی تصور کشی کردیاں ہیں۔ انہماں دی مشہور
کہانی "ماٹی دیں مورتاں" ہیں۔

(4) احمد رافی

احمد رافی پنجابی ادب وچ حقیقت
لیست ی دا اہم ناں 21۔ ادیبانِ دیار کہانیاں
سماجی جبر، فحشیت کے طبقاتی فرق نقد نمایاں
کردیاں ہیں۔ انہماں دی مشہور کہانی "کھلی کتاب"

۵) نجم حسین سید

فلمی "کھانی" منشی ۲۱- اوہناں دی "کھانی" علاقہ
انداز ۲۱- تہذیبی شعور نال بڑی پسندیں نیں۔ اوہناں
دی مشہور "کھانی" "کوٹ ورتہ" ۲۱-

۶) ممتاز مفتی

میر احمد دیکھ ممتاز مفتی پنجابی "کھانی"
وجہ "انسانی" نفسیات، اخلاقی تشکلات ۲۱- سماجی تضادات فون
جبرات مندرام اولاد وجہ پیٹ کر دے نیں۔ اوہناں دیاں
پنجابی "کھانی" فون دی اندرونی دنیاں فون اجاگر کر دیاں
نیں۔ اوہناں دی مشہور "کھانی" "آب پیتی دے ستارے" ۲۱-

۷) افضل احسن رندھارا

افضل رندھارا نمایاں پنجابی
نگاران وجہ شامل نیں۔ اوہناں نے دیاں "کھانی" دیہی پنجاب
حد و چہل ۲۱- سماجی ناہمواری فون حقیقت پسندانہ انداز وجہ
بیان کر دیاں نیں۔ اوہناں دی مشہور "کھانی" "پنجرہ"
۲۱-

۵ منیر احمد

منیر احمد دیاں پنجابی کہانیاں حدود پاکستان
 دے شہری مسائل تے نفسیاتی پہلو ویاں فون اجاگر کردیاں ہن
 لکھن دی مشہور کہانی "ادھر راہ" ۱۲

صلی کل

پنجابی ادب وچ کہانیاں نے نہ صرف پنجابی زبان
 فون وچ رکھیا بلکہ سماج دی اصل تصور و پیش آہتی ۱۲
 ایہ کہانیاں فارسی فون مشہور، احساس تے مزاحمت
 دا سبق دیندیاں ہن۔

اعلامیہ شہرہ رسوا رانڈھا ۱۲

سوال نمبر 7

پنجابی لوت گیت پنجاب دی
رہتل دا شیشہ نیں

پنجابی لوت گیت ۱ پنجابی زندگی دا مکمل نقشہ

پنجابی لوت گیت پنجابی تہذیب ، ثقافت تے زندگی
دے ہر رنگ دی مکمل عکاسی کردے نیں۔ ایہ گیت پنجابی
قوم دے جذبات ، خوشیاں ، غماں ، رسم و رواج ، محبت ،
محبت تے عفت و فاضل سادہ مگر اثر دار انداز وچ
پیش کردے نیں۔ پنجابی لوت گیتاں نفس و سن تے
پنجابی انسان دی بوری زندگی آنکھیں سامنے آجاندی
۷۱-

پنجابی لوت گیتاں دیاں اقسام تے مثالیں

(۱) سوہاگ

سوہاگ شادی توں پہلاں دلہن دے جذبات
ماں بیوہ حال جوانی تے نال گھر و سارے دیاں امیدیں
دا اظہار ۷۱- مثال سوہاگ ویرے توں ویاہ

۱۱ گھوڑیاں

گھوڑیاں شادی دے موقع ۲ خوشی دے
 اگھار لے جاکھیاں پیا جاندیاں نیں - ایہ کسے خوشی،
 فخر ۲ جھٹ دیوی جھٹ مت ملیں -

۱۲ لالیاں

لالیاں پنجابی لڑکھیاں دی سب دی سب
 تون مقبول صفت نیں - ایہ محبت، کز، مزاح ۲
 روزمرہ ۲ دی ہر شے دی تر جمانی کردیاں
 نیں -

۱۳ ماہیا

ماہیا مختصر تر لہجے جذباتی کسیت
 نیں، چیلے محبت، حوا ۲ انتظار دا اگھار
 کردے نیں -

(5)

۵۱ جھم

جھم مدد لے لے تیت ہے، جیہڑا محنت،
جو انگریز نے اجتماعی فوٹو دا پٹا دیتا اے

۵۲ کافیاں

کافیاں وچ عشق حقیقی، تصور تے روحانی
حکمت وں پینے لکھتا جاندا اے

۵۳ پیر داستان تیت

ایہ تیت پنجابی دی کھنکھ داستان برے
پندے نیں، جیوں پیر رانجھا، سسی پنوں، سو پنی صیغہ ال انہاں
وچ محبت، قربانی تے سماجی رکاوٹاں دا ڈنر بیوندا اے

۱۰ چندی دی وار

ایہ لڑ آئیت پھادی، جتنی مزید تے
قوی وقار دی نما کردی ترو ترو، انہاں وجہ فاقہ،
حصول تے مزاحمت دا پیغام ہوتا او مثال مان دی ول
کلاسیکی، سودھیاں دا مان

۱۱ مادی گل

ایہ پہنا بالکل دست بہ نہ پنجابی لڑ
تہ پھادی دی ہر مثل دا نقشہ ملیں - پنجابی دی فوٹو،
عنم، محنت، محبت، محضیت، تے ثقافت سب کو لوگ گہناں
وجہ محبت ۲۱-

سوال نمبر 8

پیر فضل گجراتی پنجابی نثر
داستان تیران

پیر فضل گجراتی دے اعلیٰ فون سر ڈاکٹر نیپلہ رحمان
نے مرتب کیا ۲۰ پیر فضل گجراتی دا اصل نام فضل حسین سی
۱۰۱ ۱۸۹۶ء فون گجرات وجہ ہے۔ انہوں نے پنجابی وجہ شاعری
کیتی ۱۰۲۔ لیکن انہوں دیاں نثر لال فون ان فکرا
مقام حاصل ۱۰۳۔ انہوں نے ۱۹۶۲ء وجہ وفات بچائی

۱۱۱

علیٰ پیر فضل گجراتی دا ویرا

محمد قلام فون آغاز

د لیلان دراوان خیالان فون انہاں
میں مشر دے وجہ لیسٹ دیوں دیوں سنگان
الہی عمل کوئی پلے نہ میرے
نرم تیرا سنگان فضل تیرا سنگان

(i) حضور دے خال عقیدت دا انہماک

پیر فضل گیلانی نے خیریت
دے خال محبت نے عقیدت دا انہماک کیا اے
اونہماک نے ہاں کیا اے نی دی طبیعت و غلام جہ اسرار
لاکھ دی حیاتی کسی طرح بدل گئی سی۔

ع آیتماں نے غلاماں نوں تڑ سہ دے سا
اوس دے دے زمانہ دی جھوا پرتا گیا

(ii) صاحب اکرم نے حضرت حلیمہ سیدی خال عقیدت
دا انہماک

ع واہ کیسا اچا لیتا اے شان حلیمہ دا
سردار جہان ساریاں دا بنیا مہمان حلیمہ دا
سوہنے نوں لال بہا کے دو ویلے کھانا پیش کرے
جنت وچ دکھرا چھے کھا دسترخوان حلیمہ دا

پیر صاحب دا تصور محبت

پیر فضل دے بقول لہجہ

فائنات محبت دا نتیجہ اے - اونہماک نے فلیقہ محبت
دے پہ رات بچلے اے کھول کے روشنی پائی اے

٢١ عشق آن غیر اختیاری جذبہ

پیر فضل دے بقول عشق آن

غیر اختیاری جذبہ ہے دا ناں ۱۔ ۲۔ الہی فن زوی
ڈنہ نال ہیں کتیا جاسکدا ہے اتر سو جائے نہ نہی
سہوں دس ڈکھا جاسکدا ۱۔ ۲۔

٢٢ عشق و ج تخلیقی قوت

ج جوڑ ہوئے عشق دی ٹلی تے یئے بن دے نہ متاثر
فضل آجادی اے اپے فکہ زمانے دی جاو

(iii) عشق و ج ادراک

ج بیکھوں بیکھوں نکل ۱۔ ۲۔ و بھوں وچوں ڈکھائی ڈکھ
پہلیاں پہلیاں عشق تائید آن مشغلہ جاسی میں

(iv) عشق و ج غم دی رات

ج سافوں اکو غم دی رات پئی جو مک دے وچ اوئے
خبرے ادہ کیریاں راتوں نہیں جہناں دی سکر ہو جاتوی

۱۰ عشق مجازی توں بہ عشق حقیقی دل بند

پیر فضل دے لفظ سبب عشق
مہارزی توں شروع ہوئے حقیقی دل اپر دا ۱۲

فنی فہمیاں

۱۱ اردو ۲۰ فارسی ۲۰ پنج

پیر فضل گہرائی ۲۰ اردو ۲۰
فارسی ۲۰ پنج ۲۰ کنڑاں ۲۰ ایہاں ۲۰ ایہ
۲۰ اونہاں ۲۰ توں پنجابی ۲۰ کنڑاں ۲۰ ایہاں ۲۰
۲۰ ایہاں ۲۰ جاندا ۲۰

علامتاں

۱۲ پنجابی ۲۰ ایہاں ۲۰ ایہاں ۲۰

پیر فضل گہرائی ۲۰ علامتاں
نکاری ۲۰ سونا کام ۲۰ ایہاں ۲۰ ایہاں ۲۰
دے ۲۰ ذریعہ عشق حقیقی ۲۰ علامتاں ۲۰ ایہاں ۲۰
۲۰ ایہاں ۲۰ ایہاں ۲۰ ایہاں ۲۰ ایہاں ۲۰
۲۰ ایہاں ۲۰ ایہاں ۲۰ ایہاں ۲۰

تلمیحات

(۱۷) پنجابی مصلحتوں دا ورتاؤ

پیر فضل گجراتی نے

فلسفہ عشق دی تکالیف نوں بیاں کسوں لئی
سی نے ہنہ دی تلمیحات ورتاں نیں۔

ملکی قُل

پیر فضل گجراتی پنجابی شاعری وچ ات

وگھڑ مقام رکھدے نیں۔ لیکن ادنیٰ دیاں کنڑاں نوں
ات وگھڑ مقام حاصل اے۔ اونہلا نے کنڑاں دے ذریعہ
عشق حقیقی نے اوس دی تکالیف نوں بیاں تھیا اے۔
ادنیٰ نے پنجابی کنڑاں نوں ات اوچا مقام دیکھایا اے۔